

„Evangelii Gaudium“: nové podnety pre katechézu (1. časť)

Úvod

V posledný novembrový týždeň 2013 bola prezentovaná celému svetu nová apoštolská exhortácia pápeža Františka prostredníctvom Tlačového strediska Svätej stolice. Tento nový cirkevný dokument vychádza z propozícií biskupskej synody o „novej evanjelizácii“, ktorá sa uskutočnila v októbri 2012. Mons. Rino Fisichella novinárom prítomným v Aule Jána Pavla II. dňa 26. 11. 2013 okrem iného povedal, že: „Text však prekračuje rámec skúsenosti synody. Na týchto stranách pápež predostiera nielen svoje predchádzajúce pastoračné skúsenosti, ale predovšetkým svoju výzvu chopiť sa okamihu milosti, ktorý Cirkev zažíva, a tak sa s vierou, presvedčením a nadšením vydať na novú etapu

cesty evanjelizácie. Nadviazaním na učenie *Evangelii nuntiandi* Pavla VI. kladie opätovne do centra Ježiša Krista, prvého evanjelizátora, ktorý nás dnes všetkých volá, aby sme s ním mali účasť na diele spásy.“ (Evangelii Gaudium (= EG) 12) Cieľom tohto príspevku je ponúknuť čitateľom analýzu prvých dvoch kapitol exhortácie zo zorného uhla katechézy a ich prínos pre obohatenie teórie a praxe v oblasti edukácie vo viere.

Len vďaka tomuto stretnutiu - opakovanému stretnutiu - s láskou Boha, ktorá sa premení na šťastné priateľstvo, môžeme byť vykúpení z nášho izolovaného vedomia a zo vzťahovania sa len na seba. Dosiahneme plnú ľudskosť, ak dovoľíme Bohu vyviesť nás von z nás samých ...V tom je prameň evanjelizačnej činnosti. (EG 8)

Miesto katechézy v dokumente

Po krátkom ÚVODE, ktorý začína slovami „Radosť Evanjelia..“ (I. Radosť, ktorá sa obnovuje a komunikuje [čl.2-8]; II. Sladká a utešujúca radosť z evanjelizácie [čl.9-13]; III. Nová evanjelizácia pre odovzdanie viery [čl.14-18]) nasleduje:

- prvá kapitola s názvom MISIONÁRSKA TRANSFORMÁCIA CIRKVI (I. Vychádzajúca Cirkev [čl.20-24]; II. Pastoračia v konverzii [čl.25-33]; III. K jadrú Evanjelia [čl.34-39]; IV. Misijné poslanie vtelené do ľudských obmedzení [čl.40-45]; V. Matka s otvoreným srdcom [čl.46-49]);

- druhá kapitola KRÍZA KOMUNITNÉHO NASADENIA (I. Niektoré výzvy súčasného sveta [čl.52-75]; II. Pokušenia pastoračných pracovníkov [čl.76-109]).

Ďalšie kapitoly pojednávajú o ohlasovaní Evanjelia (3.kap.), o sociálnej dimenzii evanjelizácie (4.kap.) a o evanjelizátoroch Duchom (5.kap.).

Z tejto štruktúry je evidentné, že Svätý Otec explicitne nevenuje katechéze ani jednu kapitolu či podkapitolu. Slovo „katechéza“ alebo „katechéti“ sa tu spomína len niekoľkokrát. A predsa by sme s ťažkosťou mohli povedať, že niektorý z článkov nesúvisí s procesom „rastu“ kresťanov ako kresťanov. Nápadná je podobnosť definície cieľa katechézy (Všeobecné Katechetické Direktórium 1997, 80) a pozvanie adresované každému kresťanovi v EG 3. článku: „Pozývam každého kresťana, na ktoromkoľvek mieste a v akejkoľvek situácii sa nachádza, aby dnes obnovil svoje osobné stretnutie s Ježišom Kristom alebo aspoň prijal rozhodnutie nechať sa Ním stretnúť a denne ho bez prestania hľadať.“

Katechéza v rámci novej evanjelizácie

Rozhodujúcim míľnikom pre katechézu je jej plné začlenenie do rámca evanjelizácie vďaka učeniu Pavla VI. v *Evangelii nuntiandi* a Jána Pavla II. v *Catechesi tradendae*.

Prvá programová exhortácia pápeža Františka, ktorá je venovaná veriaciim kresťanom ako výzva k novej evanjelizácii (porov. EG 1) i naďalej dáva katechézu do vzťahu s celkovou činnosťou Cirkvi v službe ľuďí: „Ak má niečo sväto znepokojovať naše svedomie, tak to, že mnohí naši bratia žijú bez sily, svetla a útechy priateľstva s Ježišom Kristom, bez spoločenstva viery ktoré ich prijme, bez horizontu zmyslu života.“ (EG 49)

Nová evanjelizácia povoláva všetkých a realizuje sa v troch oblastiach:

1. Riadna pastorácia: táto pastorácia sa obracia na dozrievanie veriacich, aby stále lepšie a celým svojím životom odpovedali na lásku Boha. 2.

Oblasť pokrstených osôb, ktoré však nežijú podľa požiadaviek Krstu, nepatria k Cirkvi srdcom, a nezažívajú útechu vo viere. 3. Nakoniec, evanjelizácia je podstatne spojená s ohlasovaním Evanjelia tým, ktorí nepoznajú Ježiša Krista a vždy ho odmietali. (porov. EG 14)

Pre vysvetlenie zložitých javov sa dnešné exaktné vedy často utiekajú k teóriám systémov. Analogicky by sme mohli považovať evanjelizáciu ako systém štyroch základných podsystémov: diakonie (služba, rozvoj, výchova, solidarita), koinonie (účasť, bratstvo a sesterstvo, spoločenstvo, zdieľanie), martýrie (svedectvo, prvotné ohlasovanie, proroctvo, katechéza, kázanie) a liturgie (Eucharistia, sviatosti, slávenia, sviatky, pobožnosti, modlitba). (porov. E. Alberich - L. Dřimal, 2008, s. 25)

Veľkým prínosom *Evanglii Gaudium* je, že chápe evanjelizáciu komplexne a zdôrazňuje nevyhnutnosť fungovania všetkých jej

podsystémov. Vidíme to napríklad v 24. článku.

Diakonia

„Evanjelizujúce spoločenstvo vstupuje svojimi skutkami a gestami do každodenného života druhých, skracaje vzdialenosti, znižuje sa k poníženiu - ak je to nutné, - a prijíma ľudský život, dotýkajúc sa trpiaceho Kristovho tela v ľude. Evanjelizátori majú tak pach oviec a tie počúvajú ich hlas. Čiže, evanjelizujúce spoločenstvo sa disponuje na „doprevádzanie“. Doprevádza ľudstvo vo všetkých jeho procesoch, aj keď môžu byť tvrdé a dlhotrvajúce ....“ (EG 24)

Martyria

„Evanjelizujúce spoločenstvo je vždy pozorné k plodom, pretože Pán chce, aby bolo plodným. (...) Nachádza spôsob ako vteliť Slovo do konkrétnej situácie, aby prinieslo plody nového života, ktoré sa môžu zdať nedokonalé a nezrelé.“ (EG 24)

Liturgia

„Cirkev evanjelizuje a evanjelizuje sa prostredníctvom krásy Liturgie, ktorá je tiež slávením evanjelizačnej aktivity a prameňom obnoveného impulzu darovať sa.“ (EG 24)

Koinonia

Pozornému čitateľovi neunikne, že subjektom evanjelizačnej činnosti je v prvom rade „evanjelizujúce spoločenstvo“. „Koinonia“ patrí podstatne k evanjelizácii. Pápež František na to dáva silný dôraz. Okrem iného píše: „... je to mystické a kontemplujúce bratstvo, ktoré vie pozeráť na posvätnú veľkosť blížneho, vie objaviť Boha v každej ľudskej bytosti, vie zničiť ťažkosti spoločného života privinúc sa k láske Boha (...) Učeníci Pána sú povolaní žiť v komunite, ktorá by bola soľou zeme a svetlom sveta. (porov. Mt 5, 13 – 16) práve v tejto dobe, a aj na miestach, kde sú malým stádom (Lk 12,32).“ (EG 92)

„Evanjelizátori majú tak „pach oviec“ a tie počúvajú ich hlas.“ (EG 24)

Nové výzvy pre evanjelizáciu a katechézu

Je zrejmé, že katechéza ako jedna zo zložiek tohto systému nebude fungovať bez toho, aby sa rozvíjali iné podsystémy. Zároveň je však potrebné vziať do úvahy kultúrny kontext, v ktorom sme povolaní evanjelizovať a teda aj katechizovať. Exhortácia „Evangelií Gaudium“ upozorňuje na nové výzvy posledných desaťročí, ktoré priamo súvisia s katechézou:

„...v posledných desaťročiach sa v katolíckom ľude prerušilo odovzdávanie kresťanskej viery z generácie na generáciu. Nemôžeme poprieť, že mnohí sa cítia sklamaní a prestávajú sa identifikovať s katolíckou tradíciou, že rastie počet rodičov, ktorí nedávajú pokrstiť svoje deti a neučia ich modliť sa, a že existuje určitý exodus smerom k iným komunitám viery. Niektoré príčiny tohto prerušenia sú: nedostatok priestoru k dialógu v rodine, vplyv masmédií, relativistický subjektivismus, konzumizmus bez hraníc podporovaný obchodom, nedostatok pastoračného doprevádzania najchudobnejších, absencia srdečného prijatia v našich inštitúciách, naša ťažkosť obnoviť mystické priľnutie viery vo svete náboženského pluralizmu.“ (EG 70)

Svätý Otec okrem poukázania na ťažké podmienky odovzdávania viery v stále viac

odkresťančenej kultúre, naznačuje aj nové možnosti a cesty, zakotvené vo vernosti Evanjeliu a ľuďom:

„Viac ako ateizmus, dnes máme pred sebou výzvu primerane odpovedať na smäd po Bohu u mnohých ľudí, aby sa ho nesnažili zhasiť ponukou spôsobujúcou odcudzenie, alebo Ježišom Kristom bez tela a bez záujmu o druhých. Ak nenájdu v Cirkvi spiritualitu, ktorá ich uzdraví, oslobodí, naplní ich životom a pokojom, a zároveň ich povolá k solidárnemu spoločenstvu a misionárskej plodnosti, budú oklamaní ponukami, ktoré nepoľudšťujú a nedávajú slávu Bohu.“ (EG 89)

„Mnohí sa pokúšajú utiecť pred druhými do pohodlného súkromia, alebo do obmedzeného okruhu najbližších a zriekajú sa realizmu sociálnej dimenzie Evanjelia. Rovnako ako by niektorí chceli len duchovného Krista, bez tela a bez kríža, požadujú sa tiež osobné vzťahy sprostredkované sofistikovanými prístrojmi, obrazovkami a systémami, ktoré je možné zapnúť a vypnúť ovládačom. Evanjelium však stále pozýva vystavovať sa riziku stretnutia sa s tvárou druhého, jeho fyzickou prítomnosťou ...Autentická viera v Božieho Syna, ktorý sa stal človekom, je neodlučiteľná od sebadarovania, od príslušnosti ku komunite, od služby, od zmierenia sa s telom druhých.“ (EG 88)

Nevyhnutnosť „pastoračnej konverzie“

Na mnohých miestach dokumentu nájdeme dôraznú požiadavku „pastoračnej konverzie“ vzhľadom na zmenenú situáciu, v ktorej sa nachádzame:

„...už nemôžeme zostať pokojní a pasívne čakať vo vnútri našich kostolov (...) je nevyhnutné prejsť od pastorácii jednoduchej konzervácie (udržiavania) k pastorácii rozhodne misionárskej.“ (EG 15)

Veľkým rizikom súčasnej katechézy by bolo, keby nevedla k misionárskemu úsiliu všetkých katechizovaných:

„...všetci sme pozvaní prijať toto povolanie: vstať zo svojej pohodlnosti a mať odvahu ísť na všetky periférie, ktoré potrebujú svetlo Evanjelia.“ (EG 20)

Dôraz na katechézu dospelých, v pokoncilovom období, nachádza svoje hlboké opodstatnenie práve v tom, že zrelá viera dospelých je základným predpokladom účinného apoštolátu laikov. Nejedná sa však len o apoštolát dobre pripravených jednotlivcov, ale o apoštolát, ktorý má silný ekleziálny charakter. Katechéza bude stále vyrušovaná tým, že: „...výzva k revízii a k obnove farnosti ešte nepriniesla dostatočné ovocie“ a bude hľadať cesty „aby sa farnosti mohli viac priblížiť k ľuďom, stať sa miestami živého spoločenstva a účasti, a úplne sa nasmerovať na misijné poslanie.“ (porov. EG 28)

„Opätovné ohlasovanie ponúkne veriacim, aj vlašným a nepraktizujúcim, novú radosť vo viere a evanjelizačnú plodnosť.“
(EG 11)

Tradičné inštitúcie, ako „farnosť“, sú v procese novej evanjelizácie stále prítomné a tiež podliehajú požiadavke *pastoračnej konverzie*: „Farnosť nie je štruktúra pred zánikom. Pretože má veľkú pružnosť, môže nadobudnúť veľmi rozličné formy, ktoré vyžadujú otvorenosť a misionársku kreativitu pastiera a komunity. Aj keď nie je jedinou evanjelizačnou inštitúciou, ak je schopná sa reformovať a prispôbiť, pokračuje byť „samotnou Cirkvou, ktorá žije uprostred príbytkov svojich synov a dcér.“ (...) Je

Úloha katechézy

Akú úlohu majú v tomto procese biskupi, kňazi, katechéti a celý Boží ľud, ktorí je „subjektom katechézy“? Pokúsím sa formulovať niektoré konkrétne kroky, potrebné pre „obnovenú katechézu“ v duchu *Evangelii Gaudium*:

1. Dať do centra svojho úsilia Krista

„On (Kristus) môže svojou novosťou vždy obnoviť náš život a našu komunitu, a kresťanská ponuka, aj keď prechádza temnými obdobiami a cirkevnými slabosťami, nikdy nezostarne. Ježiš Kristus môže tiež rozbiť nudné schémy, v ktorých ho sa ho snažíme uväzniť, a prekvapí nás so svojou neustálou božskou tvorivosťou.“ (EG 11)

2. Vstúpiť do vzťahu s katechizovanými

„...každé učenie viery má byť situované do evanjelizačného postoja, ktorý prebudí súhlas srdca prostredníctvom blízkosti, lásky a svedectva.“ (EG 42)

spoločenstvo komunit, svätyňa, kde smädni idú piť, aby mohli pokračovať na ceste, a centrum neustáleho misionárskeho poslania.“ (EG 28)

Pastorácia a katechéza v misionárskom ponímaní exhortácie *Evangelii Gaudium* vyžaduje zanechať pohodlné kritérium: „vždy sa to robilo tak“. (porov. EG 33) „Snívam o misionárskej voľbe schopnej premeniť každú vec, aby zvyklosti, štýly, rozvrhy, slovník a každá cirkevná štruktúra sa stali primeraným kanálom pre evanjelizáciu dnešného sveta viac ako pre sebazachovanie,“ (EG 27) píše pápež František.

3. Nezanedbávať „podstatné“

„Pastorácia v misionárskom ponímaní nie je posadnutá odovzdávaním nesúrodého množstva náuk, ktoré sa pokúša presadiť silou naliehania. Ak sa prijme pastoračný cieľ a misionársky štýl, (...) ohlasovanie sa sústreďí na podstatné, na to, čo je najkrajšie, najväčšie, najprítlačlivejšie a zároveň najpotrebnejšie. (...) V základnom jadre (vieroučných právd) žiari krása zachraňujúcej lásky Boha prejavenej v Ježišovi Kristovi, ktorý zomrel a vstal z mŕtvych.“ (EG 35 - 36)

„Keď je kázanie verné evanjeliu, jasne sa ukazuje centrálné postavenie niektorých právd a je zřejmé, že morálne kresťanské kázanie nie je etika stoikov, je viac ako askéza, a nie je len praktickou filozofiou ani katalógom hriechov a chýb. Evanjelium pozýva predovšetkým odpovedať Bohu, ktorý nás miluje a zachraňuje, tým, že ho rozpoznáme v blížnych a vychádzame zo seba pre hľadanie dobra pre všetkých.“ (EG 38)

Záver

„Kresťania majú povinnosť ho ohlasovať (Evanjelium) bez toho, aby niekoho vylúčili, nie ako niekto, kto ukladá novú povinnosť, ale ako niekto, kto zdieľa radosť, poukazuje na krásny horizont, ponúka lákavú hostinu. Cirkev nerastie vďaka prozelitizmu, ale vďaka prítlačlivosti.“ (EG 14) Pozorné čítanie a reflektovanie nad slovami exhortácie v nás môže

upevniť presvedčenie, že katechéza má byť vnímaná v kontexte novej evanjelizácie. Služba Slova (milovaného, ohlasovaného, dosvedčeného životom celého cirkevného spoločenstva), je v dnešnom kultúrnom kontexte veľmi potrebná a aktuálna. Ideál, ku ktorému katechéza smeruje, je spoločenstvo, ktoré nielen pozná Krista a primkne sa k Nemu, ale

je tiež schopné prebudiť u druhých záujem o Krista a zdieľať radosť zo stretnutia sa s Ním. V tejto súvislosti pripomeniem veľmi aktuálne slová Rina Fisichelli: „Predstava, že Cirkev nastúpi na cestu novej evanjelizácie, no katechéza si zachová rovnaké charakteristiky, ako mala v minulosti – aj keď nedávnej – je nebezpečná a treba sa jej vyvarovať.“